

Miroslav Koudela

Mikulovský kostel sv. Václava ve světle nejstarších listin

(1. část)

Dnešní podoba mikulovského kostela sv. Václava je výsledkem stavební činnosti sahající od pozdního středověku až po 19. století. A přestože se dodnes vedou spory o to, kdy vlastně byla stavba původně gotického chrámu zahájena,¹ každý badatel snažící se prozkoumat jakýkoli výsek z její minulosti bude mít vždy jednu nezpochybnitelnou jistotu: předmět svého zkoumání – tj. samotný chrám – bude mít neustále před sebou. Bude tak mocí svůj obraz minulosti stávajícího kolegiálního kostela rekonstruovat z několika vzájemně se doplňujících metodických přístupů a existujících zdrojů poznání. Výsledná mozaika minulosti kostela sv. Václava tak bude složena nejen z informací obsažených v písemných pramenech, ale budou zde zastoupeny i výstupy archeologického, kunsthistorického či stavebněhistorického bádání.

Historik zkoumající minulost tohoto kostela v dobách, kdy chrám ve své dnešní podobě ještě nestál, je naproti tomu odkázán pouze na jediný druh pramenů – na prameny písemné povahy. O románské svatyni sv. Václava v Mikulově totiž nevíme nic jiného než to, co se nám do dnešních dnů zachovalo v podobě textů psaných na pergamen. Nejenže tedy netušíme, jak tento kostel z dob Přemyslovců vypadal, ale nejsme schopni se sto procentní jistotou ani doložit, zda skutečně stál na místě dnešního kolegiálního kostela sv. Václava. Na takové informace jsou historické prameny skoupé.

Na co skoupé naopak nejsou a co všechno se současným generacím o románském kostele sv. Václava zachovalo v textech nejvýznamnějšího typu středověkých písemných pramenů – v listinách,² je námětem této studie. Pokusil jsem se v ní shromáždit pokud možno všechny známé listiny, jež vznikly před rokem 1426 (tj. před vypálením mikulovského kostela husity) a v nichž se objevuje sebestmínčí zmínka o mikulovském kostele. V první části se pokusím zmapovat listinný materiál do poloviny 14. století, listiny z let 1350–1426 pak budou představeny v následující části studie v příštím ročníku RegioMu.

Listiny jsou v článku řazeny chronologicky: za pořadovým číslem následuje vždy datum a pod ním místo vydání každé listiny, pod těmito údaji je pak text daného dokumentu stručně rozebrán a okomentován.

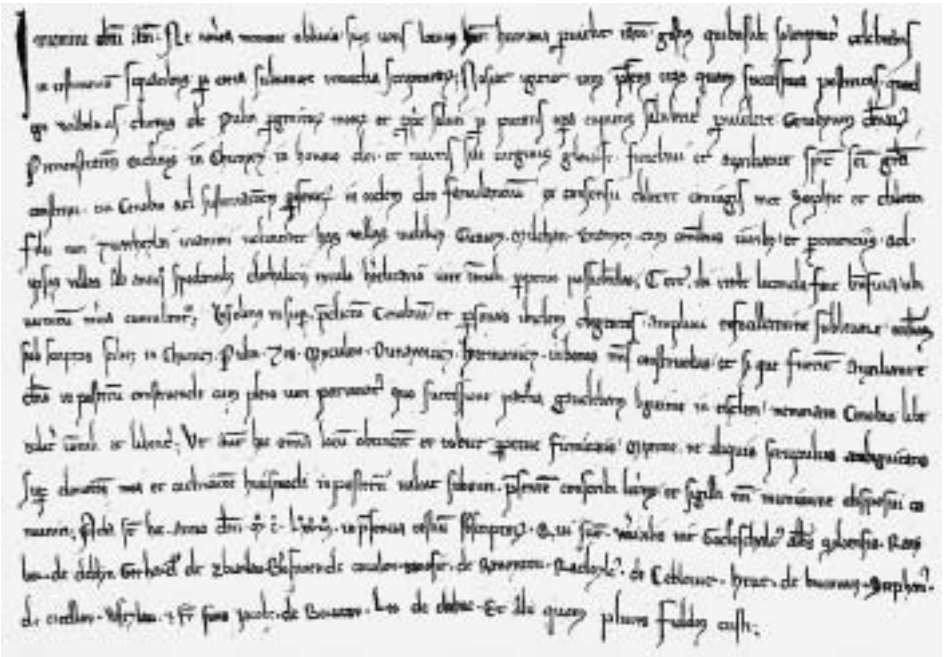
I. – rok 1173

(místo vydání neuvedeno; falzum z konce 13. století)

Listina, v níž Vilém z Pulína oznamuje, že se souhlasem své manželky Žofie a svého syna Svatoslava zakládá klášter premonstrátek v Dolních Kounicích a dává mu věnem vsi Dolní Kounice, Mělnčany a Moravské Bránice a patronátní právo kostelů v Mikulově, Dolních Kounicích, „Pulíně“, „Zeši“, Dolních Dunajovicích a Heřmanicích.³

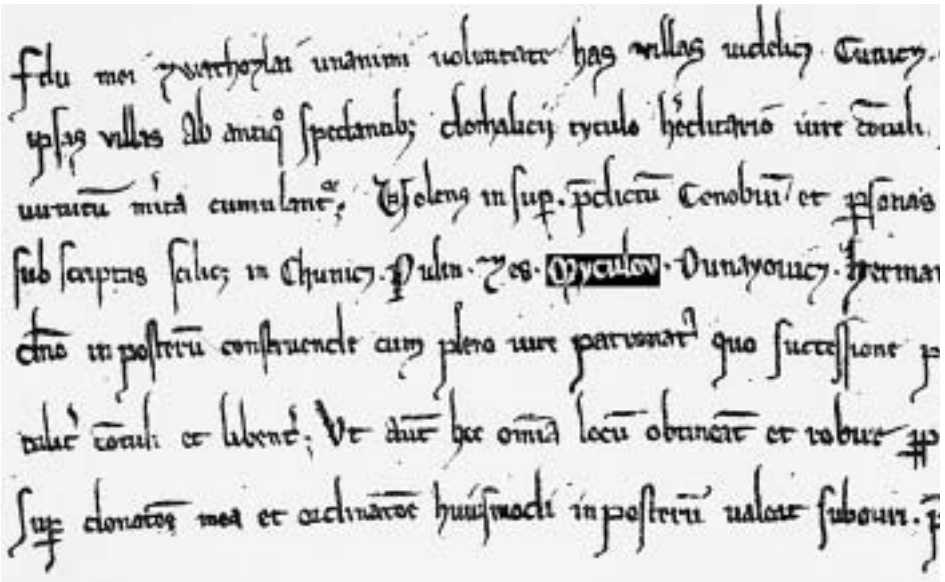
Listina ve skutečnosti vznikla asi o sto let později, než kam se sama hlásí (podle S. Duškové nedlouho před rokem 1276⁴), a snad tato okolnost způsobila, že autor dobového padělu splel datum – podle Jarlochovy kroniky byl klášter premonstrátek v Dolních Kounicích založen Vilémem z Pulína v roce 1181⁵ a o dva roky později, v říjnu roku 1183, byl osazen řádovými sestrami z premonstrátského kláštera v Louňovicích.⁶

Je otázkou, zda zakladatel dolnokounického kláštera Vilém z Pulína skutečně převedl patronátní právo nad kostelem v Mikulově a dalšími v listině uvedenými kostely na nově vzniklý konvent. Pokud ano, tak zcela jistě bez vědomí a souhlasu kapituly ve Staré Boleslavi, která – jak dokládá níže uvedená listina z roku 1276 (viz listina č. II) – si na pět ze šesti výše uvedených kostelů⁷ patronátní právo (tj. právo jmenovat ke konkrétnímu kostelu duchovního správce a právo vybírat církevní desátek) rovněž osobovala.

Listina z roku 1173 (viz listina č. I)

Domnělý originál uložen ve Familienarchiv der regierenden Fürsten von und zu Liechtenstein ve Vaduzu, fotokopie ve Státním okresním archivu Břeclav se sídlem v Mikulově. Převzato z publikace 800 let Mikulova (ed. Metoděj Zemek), Mikulov 1973. (foto Václav Hortvík, SOKA Břeclav se sídlem v Mikulově)

Mikulovský kostel na listině z roku 1173 (viz listina č. I)

Detail textu s uvedením Mikulova (v originále psáno jako „Myculov“) ve výčtu kostelů, jež Vilém z Puliny uvedl pod patronátní pravomoc dolnokounického kláštera. (foto Václav Hortvík, SOKA Břeclav se sídlem v Mikulově)

Z listiny také nelze se stoprocentní jistotou vyvodit, zda v době založení kláštera premonstrátek v Dolních Kounicích již stál kostel v Mikulově. Z toho, co víme o věrohodnosti středověkých padělků a co říká i text listiny z roku 1276 (viz listina č. II), však můžeme celkem bezpečně pokládat existenci mikulovského kostela již na konci 12. století za hodnověrnou.

II. – 5. leden 1276

(Stará Boleslav)

O patronátní právo nad mikulovským kostelem se, jak již bylo řečeno, hlásila také kapitula ve Staré Boleslavi. Spor mezi ní a premonstrátským klášteřem v Dolních Kounicích pak definitivně vyřešila až listina z 5. ledna 1276, ve které kapitula ve Staré Boleslavi prodává dolnokounický klášteru své někdejší desátky z kostelů ve znojenském a brněnském arcijáhenství. Kapitula postoupila své právo k desátkům z kostelů v Dolních Kounicích, Pravlově, Malešovicích, Pasohlávkách, Vlasaticích, Cvrčovicích, „Pulíně“, Dolních Duna-jovicích, Novosedlech a v lokalitě s názvem „Moschan“ v arcijáhenství znojenském a z kostelů v Řeznovicích, Narvicích, Mušově, Újezdci, Mikulově a Pohořelicích v arcijáhenství brněnském za náhradu jedné hřivny stříbra ročně. V listině je zároveň zmínka, že posledních šest jmenovaných kostelů z arcijáhenství brněnského bylo původně ve znojenském arcijáhenství a teprve se souhlasem olomouckého biskupa Bruna ze Schauenburka (1245–1281) bylo přeneseno do arcijáhenství brněnského.⁸

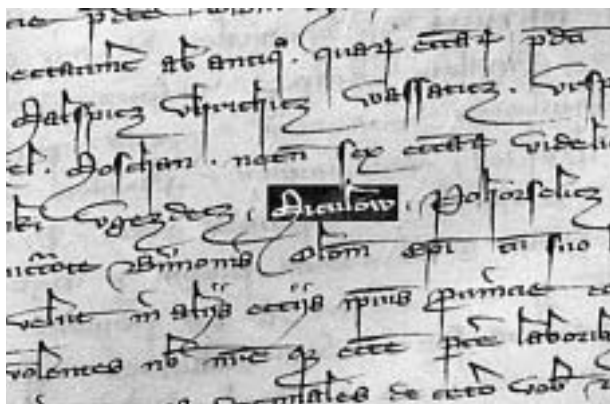
Jiný pramenný materiál, který by se nám zachoval až do dnešních dní, zřejmě neexistuje, a je proto obtížné pravdivě zrekonstruovat patronátní příslušnost mikulovského kostela před rokem 1276.

Jako nejpravděpodobnější se jeví následující hypotéza: kostel v Mikulově existoval již před založením dolnokounického kláštera v roce 1181, a protože Mikulov byl v té době zeměpanským majetkem, patronátní práva k němu držela kapitula ve Staré Boleslavi – jedno z nejstarších center (založena roku 1046) církevní správy přemyslovského státu. Po založení kláštera premonstrátek v Dolních Kounicích pak Vilém z Pulína převedl patronátní práva k mikulovskému kostelu na tento nově ustavený konvent, aniž respektoval (či znal?) starší privilegia staroboleslavské kapituly. Spory o mikulovský kostel se pak táhly až do roku 1276, kdy se kapitula ve Staré Boleslavi svých práv za finanční náhradu vzdala.

III. – 3. leden 1277

(Kroměříž)

V předchozí listině (viz listina č. II) zmíněná dohoda mezi kapitulou ve Staré Boleslavi a dolnokounickým klášteřem o prodeji desátků ze šestnácti jihomoravských kostelů byla pak potvrzena olomouckým biskupem Brunem ze Schauenburka, jak dokládá listina z ledna roku 1277.⁹ Zajímavostí této biskupské konfirmace je skutečnost, že obsahuje formulaci o příslušnosti všech šestnácti uvedených kostelů (tj. včetně kostela v Mikulově) ke znojenskému arcijáhenství. Vždyť již výše uvedená listina z roku 1276 (viz listina č. II) zcela jednoznačně konstatuje,

Kostel v Mikulově na opise listiny z 3. ledna 1277 (viz listina č. III)

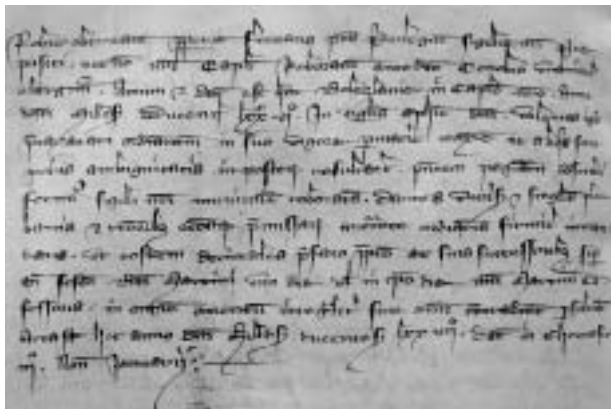
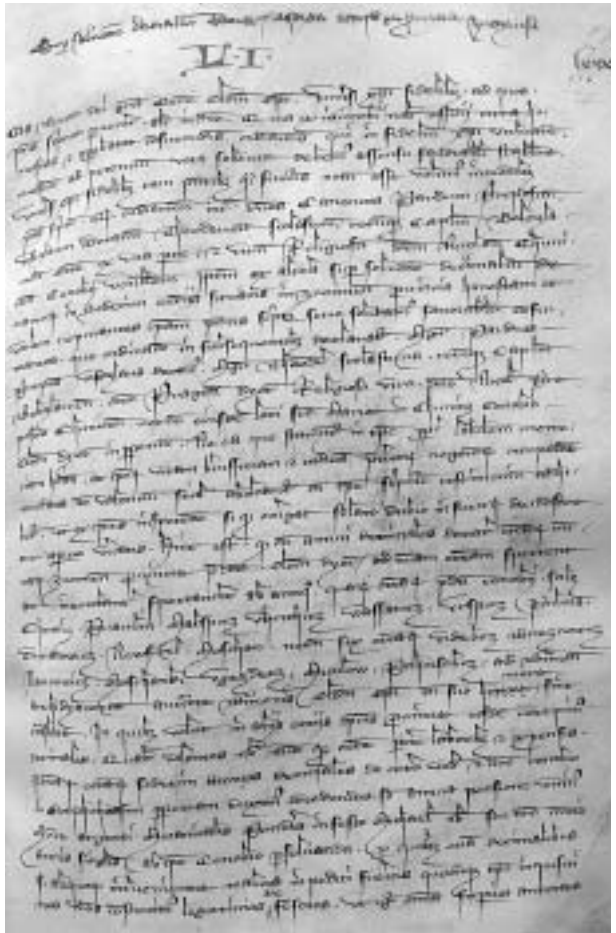
Detail textu s vyznačením Mikulova (v listině uveden jako „Miculow“) v opise listiny z Nejstaršího kopiáře olomoucké metropolitní kapituly, uloženého v Zemském archivu Opava, pobožce Olomouc. (foto Milan Karásek, Regionální muzeum v Mikulově)

že šest kostelů z oněch šestnácti (tedy kostely v Řeznovicích, Narvicích, Mušově, Újezdci, Mikulově a Pohořelících) bylo biskupem Brunem vyňato ze znojemského arcijáhénství a připojeno k arcijáhénství brněnskému. Protože rozdělení zmíněných šestnácti kostelů mezi obě arcijáhénství je potvrzeno listinou z roku 1307 (viz listina č. VI), je jediným logickým vysvětlením této diskrepance následující úvaha: k těmto územním změnám v církevní správě došlo poměrně nedlouho před rokem 1276, protože listina z 5. ledna tohoto roku již tuto skutečnost reflektuje, ale těžkopádně fungující administrativní aparát biskupské kanceláře nedokázal ještě na začátku roku 1277 tyto změny vzít na vědomí.

IV. – 28. listopad 1283 (Modřice)

Touto listinou ustanovuje olomoucký biskup Dětřich (1281 až 1302) premonstráta Vojslava, řeholního kanovníka z kláštera v Dolních Kounicích, farářem a správcem kostela v Mikulově poté, co na tuto funkci rezignoval předchozí farář Oldřich.¹⁰ V textu je jednoznačně uvedeno, že do funkce duchovního mikulovského správce navrhl bratra Vojslava dolnokounický klášter premonstrátek v čele s proboštem Heřmanem, a jak sám biskup zdůraznil, konvent postupoval dle svého zákonného patronátního práva.

Listina je dalším potvrzením výše doloženého faktu, že od roku 1276 je nezpochybnitelnou patronátní vrchností mikulovského kostela klášter Rosa Coeli v Dolních Kounicích.

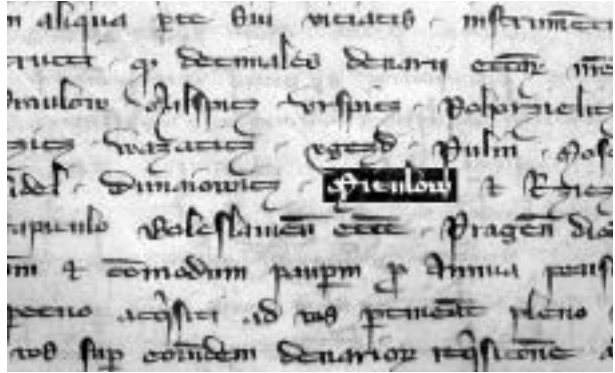
Opis listiny z 3. ledna 1277 (viz listina č. III)

Nejstarší kopiář olomoucké metropolitní kapituly. Zemský archiv Opava, pobočka Olomouc. (foto Milan Karásek, Regionální muzeum v Mikulově)

V. – 14. květen 1288

(Modřice)

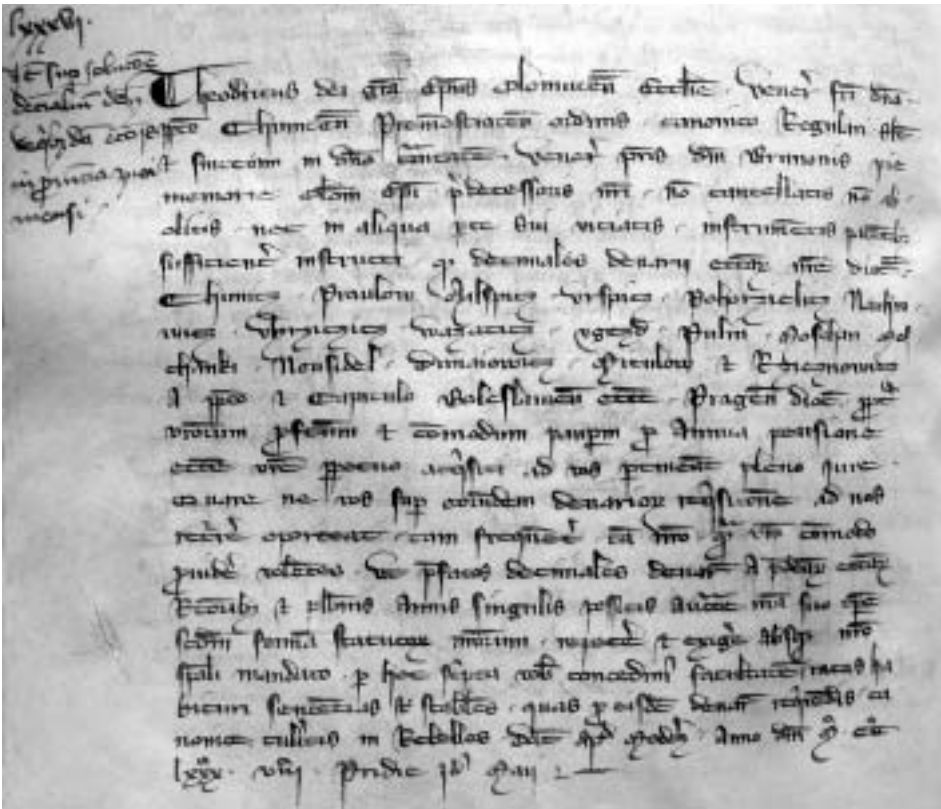
Dvanáct let po prodeji patronátního práva nad šestnácti jihomoravskými kostely, včetně kostela v Mikulově (viz listina č. II), dolnokounického klášteru se staroboleslavská kapitula zřekla výše zmíněného ročního poplatku jedné hřivny stříbra, kterou za tento převod patronátních privilegií až dosud pobírala, ve prospěch olomouckého biskupství. Tuto skutečnost oficiálně stvrzuje listina vydaná olomouckým biskupem Dětřichem. Biskup v ní potvrzuje dolnokounickému klášteru premonstrátů, že nyní

„Miculow“ na opise listiny ze 14. května 1288 (viz listina č. V)

Detail textu v Nejstarším kopiáři olomoucké metropolitní kapituly, uloženém v Zemském archivu Opava, pobožce Olomouc.

(foto Milan Karásek, Regionální muzeum v Mikulově)

Opis listiny ze 14. května 1288 (viz listina č. V)

Nejstarší kopiář olomoucké metropolitní kapituly. Zemský archiv Opava, pobožka Olomouc.

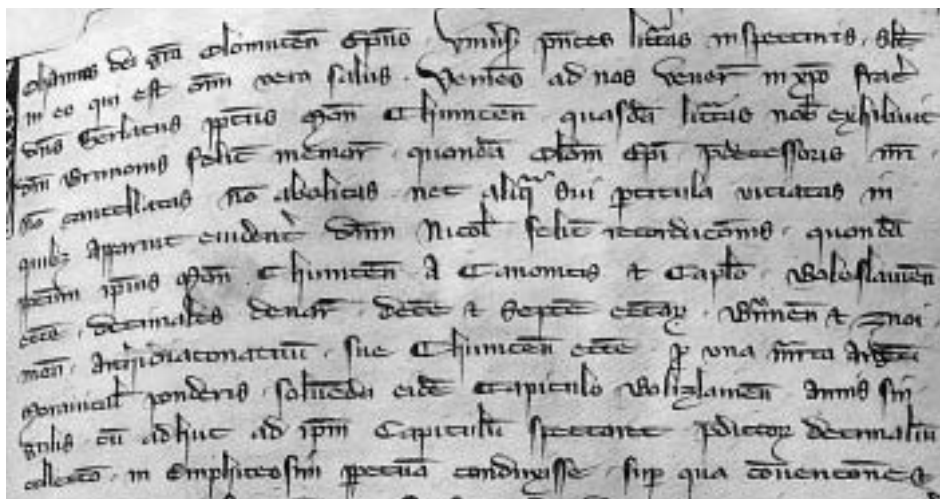
(foto Milan Karásek, Regionální muzeum v Mikulově)

prechází roční poplatek jedné hřivny stříbra na olomoucké biskupství a klášter jej bude biskupovi platit jako tzv. biskupský desátek z celkového desátku církevního, který dolnokounický klášter vybere z kostelů k němu dle patronátního práva příslušejících (biskupovi náležela vždy čtvrtina z celkového církevního desátku).¹¹

VI. – 9. duben 1307

(Pustiměř)

Listina olomouckého biskupa Jana VI. z Valdštejna (1302–1311), ve které biskup na žádost probošta dolnokounického kláštera, pana Jarlocha, osvobozuje konvent od placení biskupského desátku ze sedmnácti (sic!) kostelů v brněnském a znojenském arcijáhenství, které klášter kdysi získal od staroboleslavské kapituly (viz listina č. II), a ponechává mu tento desátek také z dalších čtyř kostelů (kostel P. Marie na Starém Brně, kostely v Koválově, Valtrovicích a ve Zvoli). Olomoucký biskup Jan tak vyšel střícním stížnostem probošta Jarlocha, který poukazoval na to, že předchozí olomoucký biskup Děřich svévolně vyšší biskupského desátku z původní jedné hřivny stříbra zceřtřásobil, čímž klášter velmi poškodil. Na oplátku však musel dolnokounický klášter premonstrátek zaplatit šedesát hřiven stříbra, které biskupství dlužilo papežské kurii na pomoc Sváté zemi.¹²

Detail textu listiny z 9. dubna 1307 (viz listina č. VI)

Johannes, dei gracia Olomucensis episcopus, universis presentes litteras inspecturis salutem in eo, qui est omnium vera salus. Veniens ad nos venerabilis in Christo frater dominus Gerlachus, prepositus monasterii Chunicensis, quasdam litteras nobis exhibuit domini Brunonis, felix memorie quondam episcopi, predecessoris nostri, non cancellatas, non abolitas nec aliqua sui parte viciatas, in quibus apparuit evidenter, dominum Nicolaum, felix recordacionis quondam prepositum ipsius monasterii Chunicensis, a canonicis et capitulo Boleslaviensis ecclesie decimales denarios decem et septem ecclesiarum Brunensis et Snoymensis archydiaconatum sue Chunicensis ecclesie pro una marca argenti Moravialis ponderis solvenda eidem capitulo Boleslaviensis annis singulis, cum adhuc ad ipsum capitulum spectaret predictorum decimalium denariorum collectio, in emphiteosim perpetuam conduxisse.

[Jan, z Boží milosti biskup olomoucký, posílá všem, kteří budou tuto listinu prohlížet, pozdrav v tom, jenž je pravou spásou všech. Přišel k nám ctihodný bratr v Kristu pan Jarloch, probošt dolnokounického kláštera, a ukázal nám jakousi listinu pana Bruna, blahé paměti kdysi biskupa a našeho předchůdce, nepřeskrtanou, neporušenou či v některé své části poškozenou, z níž zjevně vyplývalo, že pan Mikuláš, blahé paměti kdysi probošt téhož dolnokounického kláštera, pronajal do trvalého zákupního nájmu od kanovníků a kapituly staroboleslavského kostela biskupský desátek ze sedmnácti kostelů brněnského a znojenského arcijáhenství za hřivnu stříbra moravské váhy, placenou každoročně staroboleslavské kapitule, jíž náleželo vybírání tohoto desátku.] Nejstarší kopiář olomoucké metropolitní kapituly. Zemský archiv Opava, pobočka Olomouc.

(foto Milan Karásek, Regionální muzeum v Mikulově)

It[em] sup[er] quada[m] soluce decimam venari advenom[um] epimay
 II. II.
 Stephanus dei gra Olomucen[sis] ep[iscopu]s unius p[ro]vincie licet inspectis ste
 in eo qui est am[er]ica salus. Venies ad nos venat in xpo fr[ater]
 S[an]cti Gerlaci p[ro]p[ri]us p[ro]m et huncen[em] quib[us] licet nos existit
 S[an]cti Brimons p[ro]p[ri]e memor[is] quoniam etiam ep[iscopu]s p[re]decessor[is] m[ost]ri
 no cancellat[us] no aboliat nec aliq[ui]s sui pericula vicarias in
 quib[us] apparet eundem S[an]cti Nicol[ai] felic[is] recordacionis quoniam
 p[ro]p[ri]um ip[s]ius ep[iscopu]m et huncen[em] a canonis et capto volostanen
 ecc[lesi]e decem[us] denat[us] de[us] a septe[us] ecc[lesi]e. Vimen[em] et S[an]cti
 non impudencat[us] sue et huncen[em] ecc[lesi]e p[ro] una infra d[omi]ni
 p[ro]p[ri]at p[ro]p[ri]et[us] soluce ecc[lesi]e capitulo volostanen[em] d[omi]ni sui
 quib[us] cu[m] adhuc ad ip[s]um capitulo p[ro]p[ri]et[us] p[ro]p[ri]et[us] decem[us] denat[us]
 ecc[lesi]e in emphiteosim p[ro]p[ri]et[us] condidisse sup[er] qua convenio[n]e et
 redicione confirmat[us] et assensu[us] et S[an]cti Brimons p[ro]p[ri]e memor[is]
 et etiam ep[iscopu]s necess[ar]ie m[ost]ri p[ro]p[ri]et[us] p[ro]p[ri]et[us] p[ro]p[ri]et[us] licet
 confesit sup[er] hoc quare etiam p[ro]p[ri]et[us] huncen[em] et m[ost]ri ob
 m[ost]ri apparet et apparet eundem. Congre[ss]u[us] cu[m] id[em] d[omi]ni
 Gerlacus p[ro]p[ri]us et huncen[em] S[an]cti et huncen[em] felic[is] recordacionis
 p[re]decessor[is] m[ost]ri p[ro]p[ri]et[us] ad ip[s]um d[omi]num decem[us] denat[us] a
 unius volostanen[em] capto[us] insula fr[ater] no obstantib[us] conve[n]io[n]i
 bus condicione[us] et confirmacionib[us] ant[er]iorib[us] infra ip[s]um annuam
 in exigendo aliquoties m[ost]ri deice quadruplasse. Quare p[ro]p[ri]et[us]
 hunc[em] et deice[us] q[ui]s ad om[n]em hunc[em] m[ost]ri ampuandam in
 d[omi]num decem[us] denat[us] solucione. Et sue et huncen[em] ecc[lesi]e dignem[us]
 m[ost]ri et plenarie p[ro]p[ri]et[us]. Et m[ost]ri igit[ur] p[ro]p[ri]et[us] d[omi]ni p[re]cef
 sup[er] m[ost]ri no s[an]cti m[ost]ri et advenom[um] et cu[m] p[ro]p[ri]et[us] p[ro]p[ri]et[us]
 advenom[um] ob m[ost]ri et in xpo fr[ater] S[an]cti Gerlaci p[ro]p[ri]us et huncen[em]
 d[omi]ni not[us] et devocionem p[ro]p[ri]et[us] ibid[em] deo devocionem m[ost]ri p[ro]p[ri]et[us]
 deice[us] et septe[us] ecc[lesi]e quoniam insup[er] ecc[lesi]e quare p[ro]p[ri]et[us] m[ost]ri
 ad ip[s]um huncen[em] p[ro]p[ri]et[us] ecc[lesi]e quo ad collat[us] ecc[lesi]e decem[us] denat[us]
 in huncen[em] p[ro]p[ri]et[us] et suis successorib[us] subicim[us] libent[er] et p[ro]p[ri]et[us]
 ecc[lesi]e de d[omi]ni. S[an]cti in d[omi]ni v[er]ba in Comalou in Sual
 d[omi]ni et in Sual[is] sic q[ui] nom[en] ill[us] quatuor ecc[lesi]e

Opis listiny z 9. dubna 1307 (viz listina č. VI)

Nejstarší kopiář olomoucké metropolitní kapituly. Zemský archiv Opava, pobočka Olomouc.

(foto Milan Karásek, Regionální muzeum v Mikulově)

nihil nobis aut successoribus nostris saluē debere nec debere annuatim
 ab annua ecclē pensione sine saluē de mrae Angli sine
 q loco illius mrae nomine ipsorum decematu denariis quatuor
 de pēris ecclē saluē est & saluē debet mraem & a pensione
 pntē annua & saluē tūm fōmū quos sepelitus pntē de
 villis suis pntē dā fōmū solauā quos sepelitus pntē de
 tu, pntē nomine decematu consueuo saluē m pntē archidiaconi
 sua ecclē & hūmānū pntē & libentē mraem & sepelitus
 dānos pntē vngari & omnis ecclē pntē & absolutes
 ordinaū fōmū m mraem qm m saluē debet decematu
 ipi pntē / & suis successoribus fōmū efficere debet decematu
 Nos em senectus omē & singulas occasione decem decematu
 & sepelitus pntē m pntē ut cor pntē nra pntē pntē
 apud & mrae pntē pntē pntē pntē confirmā pntē
 quas em libentē conuēnō & obsequiō decem ecclē pntē
 p nos fōmū ipi em dā fōmū & hūmānū pntē de ecclē
 sine ecclē p nos & nomine mrae designat mrae ad pntē
 sine numerū mrae pntē, tūc p nos debet pro
 decem dānos subsidio die pntē soluisse conuēnō pntē
 pntē. quoniam quōd sexaginta mrae sic soluit pro
 nobis sepelitus pntē & hūmānū libentē & quietatōm
 ex caus pntē pntē nobis fecit. In quibz testimoniū
 ad pntē rei memoraū pntē hōis eide dno dānos
 pntē & hūmānū & ipi ecclē sine dānos fōmū sigilli mrae
 hōis & mrae volūtas. Tūc & dānos m pntē
 Anno dni millesimo cccmo sexagesimo. In diebus
 Nonas dni & tēncis. pntē quōd Anno secunda: —

Při pozorném čtení textu této listiny si můžeme všimnout jistého rozporu: zatímco totiž listina z roku 1307 mluví o sedmnácti kostelích, aniž je ovšem jmenovitě uvádí, listina z roku 1276 (viz listina č. II), podobně jako listina z roku 1288 (viz listina č. V), vyjmenovává kostelů pouze šestnáct. Není úplně zřejmé, který svatostánek je míněn oním sedmnáctým kostelem, když sama staroboleslavská kapitula se hlásí k patronátnímu právu pouze nad šestnácti jihomoravskými kostely. Zdá se, že jde nejspíše o omyl biskupské kanceláře – kapitula ve Staré Boleslavi by se zapřením jednoho patronátně podřízeného kostela jistě sama od sebe na svých právech neukracovala. Pro tuto studii je však podstatnou informací především skutečnost, že mikulovský kostel figuroval v seznamech obou starších listin (tj. jak z roku 1276, tak z roku 1288) a že i listinu z roku 1307 můžeme pokládat za důkaz příslušnosti mikulovského kostela pod patronát dolnokounického kláštera.

VII. – 18. prosinec 1308*(Modřice)*

Olomoucký biskup Jan VI. z Valdštejna potvrzuje na žádost pana Jarlocha, probošta dolnokounického kláštera premonstrátek, a se souhlasem celého dolnokounického konventu za správce a faráře mikulovského kostela premonstráta Jakuba.¹³ V listině je výslovně zmíněno plné patronátní právo kláštera v Dolních Kounicích nad kostelem v Mikulově.

VIII. – 18. prosinec 1308*(Modřice)*

Téhož dne vydal Jan VI. z Valdštejna další listinu vztahující se k mikulovskému kostelu. Nařizuje v ní správcům kostelů ve Vrbicích a v Drnholci, aby uvedli premonstráta Jakuba, řeholního kanovníka dolnokounického kláštera, v držení kostela v Mikulově a přiměli tamější farníky, aby mu prokazovali úctu a poslušnost jako svému právoplatnému faráři.¹⁴ Olomoucký biskup zároveň vyzývá faráře ve Vrbicích a v Drnholci, aby církevními tresty přísně potrestaly ty, kteří by premonstrátu Jakobovi bránili ujmout se svých povinností. Listina je prvním dokladem sporu mezi klášterem v Dolních Kounicích a tehdejší mikulovskou vrchností, Liechtensteiny, o patronátní právo nad mikulovským kostelem, tj. o právo jmenovat ke konkrétnímu kostelu duchovního správce a právo vybírat církevní desátek. Z každého desátku totiž patronovi zůstávaly tři čtvrtiny (jedna čtvrtina šla biskupovi) a navíc ostatní důchody, z nichž vyplácel faráři jen smluvenou mzdu. Je pochopitelné, že si každý patron pak vybíral takového kněze, který se spokojil s menší částkou.

IX. – 5. leden 1309*(Modřice)*

Že spor mezi biskupem a majitelem mikulovského panství, Jindřichem II. z Liechtensteina (vládl Mikulovu v letech 1265–1312/1314), začal postupně nabývat na intenzitě, svědčí další listina Jana VI. z Valdštejna, ve které nařizuje správcům kostelů ve Vrbicích a v Drnholci, aby osobně vyzvali Jindřicha II. z Liechtensteina k vrácení mikulovského kostela premonstrátu Jakobovi.¹⁵ Olomoucký biskup si v textu na Liechtensteina stěžuje, že nejenom neuposlechl biskupovo napomenutí, ale následně poručil z mikulovského kostela násilně vypudit premonstráta Jakuba i se všemi jeho řádovými spolubratry, kteří mu při výkonu duchovní správy pomáhali. Jan VI. z Valdštejna pak ukládá vrbickému a drnholeckému faráři, aby v případě, že Jindřich II. z Liechtensteina jejich výzvy neuposlechně, vyhlásili nad mikulovskou farností církevní interdikt (tj. zákaz vykonávat bohoslužby a udělovat svátosti).

X. – 20. leden 1309*(Drnholec)*

Biskupovi vyslanci zjevně u Liechtensteina po dobrém nic nepořídili, jak dokládá následující listina, kterou Eberhard, správce kostela ve Vrbicích, a Mikuláš, farář při kostele v Drnholci, uvalují z rozkazu olomouckého biskupa Jana interdikt na mikulovský kostel.¹⁶

XI. – kolem 28. února 1309*(místo vydání neuvedeno)*

Do sporu mezi biskupem a Jindřichem z Liechtensteina se vkládá Jindřichův přítel – významný český feudál Oldřich z Lichtenburka (zemř. 1314), pozdější pražský purkrabí. V nedatované listině zřejmě z konce února roku 1309 Oldřich z Lichtenburka žádá olomouckého biskupa Jana VI. z Valdštejna, aby nebránil Jindřichu II. z Liechtensteina v patronátním právu mikulovského kostela, dokud on sám s biskupem osobně nepromluví.¹⁷

XII. – 28. únor 1309*(Praha)*

Přímiluva mocného Lichtenburka, zdá se, zapůsobila. Sám tehdejší český král Jindřich Korutanský (králem v roce 1306 a pak v letech 1307–1310) vydává listinu, v níž žádá

olomouckého biskupa Jana, aby pozastavil spor o patronátní právo nad mikulovským kostelem mezi premonstrátským klášteřem v Dolních Kounicích a Jindřichem II. z Liechtensteina do té doby, než přijede osobně na Moravu.¹⁸ Jindřich Korutanský zároveň žádá biskupa, aby prozatím ponechal ve funkci duchovního správce mikulovského kostela faráře Oldřicha, kterého do této funkce dosadil Liechtenstein.

XIII. – 5. březen 1309

(Vrbice)

Jan VI. z Valdštejna se vůli panovníkově zjevně podřídil, jak svědčí listina Eberharda, faráře ve Vrbicích, a Mikuláše, faráře v Drnholci, v níž popisují, jak sice po odmítnutí Jindřicha II. z Liechtensteina vrátit správu mikulovské farnosti dolnokounickému premonstrátu Jakobovi vyhlásili nad kostelem v Mikulově interdik, ale že tento církevní trest není dodržován, jelikož sám olomoucký biskup později – zřejmě na zásah krále – interdik odvolal.¹⁹

XIV. – 27. březen 1309

(Brno)

Olomoucký biskup sice ustoupil, ale Liechtensteinem vyhnáný mikulovský farář Jakub se nemínil vzdát svého obročí jen tak lehce. Když mu nepomohl biskup, odvolal se k vyšší instanci, k arcibiskupovi mohučskému, jak o tom olomouckého biskupa informuje v listině z 27. března 1309.²⁰ Premonstrát Jakub vyčítá biskupu Janovi, že podlehl nátlaku krále Jindřicha a dalších šlechticů, a nevidí jinou možnost, jak se domoci svých práv k mikulovskému kostelu, než podáním tohoto odvolání k arcibiskupskému stolci v Mohuči.

XV. – 27. březen 1309

(Brno)

Listina, v níž Martin, biskup z Alby (1306–1311), a Jan, opat premonstrátského kláštera v Zábřdovicích, dosvědčují, že bratr Jakub, řeholní kanovník dolnokounického kláštera, před nimi přednesl své odvolání ve sporu o patronát a držbu fary v Mikulově.²¹

XVI. – 4. duben 1309

(Modřice)

Olomoucký biskup Jan VI. z Valdštejna pak v listině ze 4. dubna 1309 posílá toto odvolání mohučskému arcibiskupu Petrovi z Aspeltu (1306–1320).²² V textu vysvětluje arcibiskupovi podstatu celého sporu a omlouvá změnu svého původního rozhodnutí ve prospěch dolnokounického premonstráta Jakuba „nevlídnou a nálehavou“ žádostí českého krále Jindřicha Korutanského a dalších významných šlechticů.

XVII. – 12. duben 1309

(Louka u Znojma)

Jan, opat premonstrátského kláštera v Louce, a Jan, opat kláštera téhož řádu v Zábřdovicích, dosvědčují touto listinou, že řeholní kanovník dolnokounického kláštera premonstrátek, bratr Jakub, předložil jedenáct listin týkajících se sporu o kostel v Mikulově (viz listiny č. I, IV, VII, VIII, IX, X, XI, XII, XIII, XV, XVI) a že mu tyto listiny právoplatně ověřili.²³

XVIII. – 24. duben 1309

(Malá Basilej)

Odpověď mohučského arcibiskupa Petra z Aspeltu na sebe nenechala dlouho čekat. Listinou z 24. dubna 1309 „bratrsky napomíná“ olomouckého biskupa Jana VI. z Valdštejna a žádá jej, aby proti Jindřichu z Liechtensteina přísně zakročil a donutil jej, aby za duchovního správce mikulovského kostela přijal právoplatně zvoleného premonstráta Jakuba. Pokud tak pan z Liechtensteina neučiní, zavazuje Petr z Aspeltu biskupa Jana, aby obnovil interdikt vyhlášený nad mikulovským kostelem.²⁴

XIX. – 18. duben 1310*(Mikulov)*

Téměř dvouletý spor o patronátní právo nad mikulovským kostelem se uzavřel. Jindřich II. z Liechtensteina konečně uznal starodávná privilegia dolnokounického kláštera a 18. dubna 1310 vydal listinu, ve které společně se svou manželkou Petruší, rozenou von Zelkingen (zemř. 1318), vyznávají, že patronátní právo mikulovského kostela náleží dolnokounickému klášteru, a připouštějí na tuto faru premonstráta Jakuba.²⁵ Výslovný souhlas vyjádřil rovněž i Jindřichův syn a nástupce Hartneid II. z Liechtensteina, od roku 1310 spolumajitel mikulovského panství (zemř. 1350).

XX. – 18. duben 1310*(Mikulov)*

Jindřich II. z Liechtensteina však nemínil ustoupit bez určité finanční satisfakce za ztracený příjem z mikulovského kostela, jak dokládá druhá listina vydaná v Mikulově téhož dne. V ní Jindřich a jeho manželka Petruše dosvědčují, že jim dolnokounický klášter prodal ves Dolní Dunajovice a odpustil jim náhradu škod způsobených zabráním fary v Mikulově, a slibují, že nebudou nutit klášter k prodeji dalšího majetku, nebudou poddané dolnokounického kláštera pohánět před své soudy a že budou mít své lidi k tomu, aby odváděli desátky náležející klášteru ještě před odvozem sklizně.²⁶

XXI. – 17. červen 1311*(Modřice)*

Definitivní tečku za vleklým sporem pak učinil olomoucký biskup Jan VI. z Valdštejna, který na žádost řeholního kanovníka dolnokounického kláštera a mikulovského faráře Jakuba listinou ze 17. června 1311 potvrdil obě výše uvedené listiny Jindřicha II. z Liechtensteina a jeho manželky Petruše (viz listiny č. XIX a XX) a zrušil všechny církevní tresty vynesené v souvislosti s touto kauzou.²⁷ Spor o patronátní právo mikulovského kostela tak byl s konečnou platností uzavřen ve prospěch kláštera premonstrátek v Dolních Kounicích, který uhájil své dávné právo jmenovat k mikulovskému kostelu duchovního správce a právo vybírat z tohoto kostela církevní desátek. Tento patronát dolnokounických premonstrátek nad kostelem v Mikulově pak trval až do samotného zániku kláštera v roce 1526.

XXII. – 15. březen 1323*(Mikulov)*

V listině z 15. března 1323 Hartneid II. z Liechtensteina a Jakub, probošt dolnokounického kláštera, ustanovují, že fara v Mikulově bude zajišťovat v kapli v Perné bohoslužby a udělování svátostí za nové peněžní a naturální dávky.²⁸ Jak praví text listiny, mikulovský farář bude povinen zajistit v Perné bohoslužby nejméně třikrát týdně. Lidé z vesnice za to budou povinni odevzdávat kromě stávajících odvodů další nové dávky, včetně pořízení koně pro mikulovského faráře.

Poznámky:

¹Názory na to, kdy bylo započato se stavbou gotického kostela sv. Václava, se různí: část badatelů klade tuto událost do období ještě před husitskými válkami, tj. na počátek 15. století (viz např. RICHTER, Václav: Farní kostel sv. Václava ve středověku, in: RICHTER, Václav – KRSEK, Ivo – STEHLÍK, Miloš – ZEMEK, Metoděj: Mikulov, Brno 1971, s. 100, resp. SAMEK, Bohumil: Umělecké památky Moravy a Slezska. Svazek 2: J–N, Praha 1999, s. 490), druhá část se naproti tomu přiklání spíše k verzi, že gotický kostel sv. Václava byl postaven až ve druhé polovině 15. století poté, co předchozí románská svatyně byla roku 1426 vypálena husity [viz např. ZEMEK, Metoděj – ZIMÁKOVÁ, Alena a kol.: Mikulov, in: Břeclavsko (ed. Vladimír Nekuda), Brno 1970, s. 490, resp. KORDIOVSKÝ, Emil – PAPÍRNÍK, Miloš – ŠULÁKOVÁ, Ludislava: Nemovitě kulturní památky jižní Moravy. Svazek 10: Okres Břeclav. Soupis památek a literatury, Brno 2001, s. 14.]

²Listinou je míněn písemný dokument úřední proveniencie, který v určitých formách podává svědectví o existujícím či trvajícím právním stavu nebo právní skutečnost vytváří. Listiny bývají opatřeny ověřením (podpisem či pečetí) a patří k nejdůležitějším

a zároveň k nejdůvěryhodnějším historickým pramenům. Jejich význam pro historické bádání dokládá skutečnost, že k jejich zkoumání byl ustaven samostatný obor nazvaný – podle latinského označení pro listinu – diplomatikou.

- ³ Viz *Codex diplomaticus et epistolaris Regni Bohemiae*. Svazek I: 805–1197 (ed. Gustav Friedrich), Praha 1904–1907, č. 400, s. 415–417, resp. Moravské a slezské listiny liechtenštejnského archívu ve Vaduzu. Díl I: 1173–1380 (eds. Jan Bistřícký – František Spurný – Ludvík Václavek – Metoděj Zemek), Mikulov 1991, č. 1, s. 23.
- ⁴ Viz DUŠKOVÁ, Sáša: Výklad listiny Viléma řečeného z Pavlova, in: 800 let Mikulova (ed. Metoděj Zemek), Mikulov 1973, s. 11–12.
- ⁵ *Viz Fontes rerum Bohemicarum*. Svazek II, díl 2: *Annales Pragenses. Annales Bohemiae. Annales Gradicensens et Opatovicenses. Vincentii canonici Pragensis et Gerlaci, abbatis Milovicensis, Annales. Chronicon domus Sarensis* (ed. Josef Emler), Praha 1875, s. 476–477.
- ⁶ *Tamtěž*, s. 482–483.
- ⁷ Míněny jsou kostely v Mikulově, Dolních Kounicích, Dolních Dunajovicích, „Pulíně“ a „Žeši“, pokud ovšem akceptujeme hypotézu, že pod tajemným názvem „Žeš“ se skrývají pozdější Novosedly. Více o totožnosti „Žeše“ a Novosedel viz KONEČNÝ, Lubomír: K nejstarším dějinám Drnholecka, Jižní Morava, roč. 24 (1988), sv. 27, s. 149–155.
- ⁸ Viz *Codex diplomaticus et epistolaris Regni Bohemiae*. Svazek V, díl 2: 1267–1278 (eds. Jindřich Šebánek – Sáša Dušková), Praha 1981, č. 801, s. 488–489; *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae*. Svazek IV: 1268–1293 (ed. Antonín Boček), Olomouc 1845, č. 121, s. 168; *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae*. Svazek II: 1253–1310 (ed. Josef Emler), Praha 1882, č. 999, s. 418.
- ⁹ Viz *Codex diplomaticus et epistolaris Regni Bohemiae* V/2, c. d., č. 829, s. 530–531; *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae* IV, c. d., č. 136, s. 187–188; *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae* II, c. d., č. 1065, s. 446–447.
- ¹⁰ Viz Moravské a slezské listiny liechtenštejnského archívu ve Vaduzu, c. d., č. 13, s. 35–36.
- ¹¹ Viz *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae* IV, c. d., č. 268, s. 347, resp. *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae* II, c. d., č. 1445, s. 621.
- ¹² Viz *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae*. Svazek VI: 1307–1333 (ed. Petr Chlumecký), Brno 1854, č. 6, s. 4–5, resp. Moravské a slezské listiny liechtenštejnského archívu ve Vaduzu, c. d., č. 27, s. 52–54.
- ¹³ Viz Moravské a slezské listiny liechtenštejnského archívu ve Vaduzu, c. d., č. 28, s. 54–55.
- ¹⁴ *Tamtěž*, č. 29, s. 55–56.
- ¹⁵ *Tamtěž*, č. 30, s. 56–57.
- ¹⁶ *Tamtěž*, č. 31, s. 58–59.
- ¹⁷ *Tamtěž*, č. 32, s. 59.
- ¹⁸ *Tamtěž*, č. 33, s. 59–60.
- ¹⁹ *Tamtěž*, č. 34, s. 60–61.
- ²⁰ *Tamtěž*, č. 35, s. 62–63.
- ²¹ *Tamtěž*, č. 36, s. 63–64.
- ²² *Tamtěž*, č. 37, s. 64–65.
- ²³ *Tamtěž*, č. 38, s. 65–67.
- ²⁴ *Tamtěž*, č. 39, s. 67–68.
- ²⁵ Viz *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae* II, c. d., č. 2216, s. 963, resp. Moravské a slezské listiny liechtenštejnského archívu ve Vaduzu, c. d., č. 40, s. 69–71.
- ²⁶ Viz Moravské a slezské listiny liechtenštejnského archívu ve Vaduzu, c. d., č. 41, s. 71–73.
- ²⁷ Viz *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae* VI, c. d., č. 36, s. 27–29, resp. Moravské a slezské listiny liechtenštejnského archívu ve Vaduzu, c. d., č. 45, s. 77–79.
- ²⁸ Viz Moravské a slezské listiny liechtenštejnského archívu ve Vaduzu, c. d., č. 55, s. 91–92.